

Geachte mevrouw Schreinemacher,

De afgelopen jaren heeft Nederland ingezet op een samenvoeging van internationale handel en ontwikkelingssamenwerking, maar was dit succesvol? Handel kan werken als een hefboom om resultaten op ontwikkelingssamenwerking te bereiken, omdat het budget voor handel vele malen groter is dan het budget voor ontwikkelingssamenwerking. Om deze theorie naar de praktijk te brengen moet echter aan een aantal voorwaarden worden voldaan en is meer sturing nodig.

Graag geven wij u daarom de volgende punten mee voor de beleidsnota.

### *Stuur op het bereiken lange termijnresultaten door sociale dialoog*

Vakbondsvrijheid en sociale dialoog zijn essentieel bij het versterken van de economie in ontwikkelingslanden en om een beter ondernemingsklimaat te realiseren waar zowel bedrijven als werkzoekenden en werkenden van profiteren. Sociale dialoog op regionaal, nationaal of lokaal niveau – tussen overheid, werkgevers en vakbonden, is echter geen quick-win, maar leidt op de lange termijn tot duurzame impact. Het is een manier om afspraken te maken over *decent jobs* (fatsoenlijk werk) met een leefbaar loon en sociaaleconomisch beleid in bredere zin.

Als vakbonden werken wij met onze lokale partners op het snijvlak van handel en ontwikkelingssamenwerking, in landen waar sociale dialoog niet altijd aanwezig is of onder druk staat. Wij zien echter dat in landen met een cultuur en praktijk van collectieve onderhandelingen en sociale dialoog nieuwe banen ontstaan, zodat werkenden ook de voordelen halen uit mondialisering en vrijhandel. Sociale dialoog is essentieel voor een *just transition* naar een duurzame economie.

### *Laat de Duurzame Ontwikkelingsdoelen samen met de IMVO-risicobenadering richtinggevend zijn voor het hele overheidsbeleid*

SDG 8, 'goed werk en duurzame inclusieve groei' zegt het al: het een kan niet zonder het ander. Want alleen met eerlijk werk is het mogelijk om de duurzame inclusieve groei te bereiken waar de handel zo van profiteert en die leidt tot brede welvaart. Tegelijkertijd worden inspanningen voor goed werk soms ongedaan gemaakt, door oneerlijke handel waarbij geen aandacht is voor IMVO. Of wordt door belastingontwijking het financiële draagvlak voor sociale zekerheid en publieke voorzieningen ondermijnd. Laat daarom de Duurzame Ontwikkelingsdoelen richtinggevend zijn voor het gehele overheidsbeleid – niet alleen voor ontwikkelingssamenwerking. Voer daarom een SDG-toets in om te zorgen dat het beleid impact heeft op het bereiken van ontwikkelingsdoelen als handel.

Naast de SDG-toets is het essentieel om de IMVO-standaarden van de OESO en de UN Guiding Principles te volgen. IMVO werkt met risico-inventarisatie en het planmatig verhelpen van problematisch handelen door overheid en bedrijven voor mens en milieu. Deze benadering helpt direct bij het halen van de SDG's: alleen werken aan SDG's garandeert niet dat er geen IMVO-schendingen plaatsvinden. **Laat daarom de SDG-toets samengaan met het in kaart brengen van risico's voor mens en milieu in al het handelen van overheid en bedrijfsleven.**

### *Heb aandacht voor de rol van vakbonden in al uw programma's*

Wat [de ILO heeft vastgelegd](#) en wat wij ook ervaren blijkt uit steeds meer onderzoek: lokale onafhankelijke vakbonden zorgen voor een veel betere 'compliance' met sociale standaarden en

leiden ook tot meer betrouwbare audits.<sup>1</sup> Vakbonden zorgen dat afspraken tussen werkgevers en werknemers duurzaam zijn: zij worden vastgelegd in cao's en andere reglementen. Daarnaast is vakbondsvrijheid een manier om kinderarbeid tegen te gaan en goede duurzame afspraken te maken over een leefbaar loon. Juist nu is een sterke positie van de vakbond hard nodig.

Door de coronapandemie verloren vier keer zoveel mensen hun baan dan tijdens de financiële crisis, waarbij vooral jongeren kwetsbaar zijn.<sup>2</sup> Mensen die hun baan konden behouden hebben geen garantie op een fatsoenlijk inkomen: 13% van de werkenden leeft in armoede, en 8% in extreme armoede.<sup>3</sup> **Om SDG8, eerlijk werk en duurzame economische groei, te realiseren is steun aan (lokale) vakbonden essentieel.** Het vakbondsmede-financieringsprogramma van het ministerie van Buitenlandse Zaken helpt ons hierbij.

De pandemie heeft ons meer bewust gemaakt van onze verbondenheid via handelsketens en ook de kwetsbare positie van werkenden en productie zonder degelijke sociale zekerheidssystemen. Op het terrein van sociale bescherming/zekerheid kunnen sociale partners op verschillende niveaus veel bijdragen aan kennis, netwerk, draagvlak en eigenaarschap. Hun betrokkenheid en capaciteitsversterking zou een belangrijk onderdeel moeten zijn in de Nederlandse inzet op sociale bescherming. **Naast een inzet via cash transfers kan een bredere inzet op sociale zekerheid bijdragen aan een duurzaam herstel van de mondiale crises en de toekomstige weerbaarheid van de meest kwetsbare landen versterken.**<sup>4</sup>

### *Shrinking civic space: verstevig ruimte voor het maatschappelijk middenveld*

Het Nederlandse beleid voor de versterking van het maatschappelijk middenveld is innovatief en vooruitstrevend. Daarvoor krijgt dit beleid ook internationaal erkenning. De druk op vakbonden, mensenrechtenverdedigers en andere maatschappelijke organisaties neemt wereldwijd sterk toe. 70 procent van de maatschappelijke organisaties wereldwijd heeft te maken met repressie. In 2020 werden in 89 landen vakbonden belemmerd, in 2021 steeg dit aantal naar 109 landen waar bonden actief werden tegengewerkt. In verschillende landen werden vakbondsleden vermoord.<sup>5</sup> **Intensiveer de Nederlandse inzet op het versterken van de ruimte voor het maatschappelijk middenveld, via de structurele verhoging van het OS-budget tot 0,7% van het BNP en door meer zeggenschap te geven organisaties die werken met lokale partners. Zorg ervoor dat het mensenrechtenbeleid oog heeft voor vrijheid van vereniging en de soms actieve tegenwerking van vakbonden door overheden of bedrijven.**<sup>6</sup>

### *Zorg voor stevige, afdwingbare duurzame handelsakkoorden*

Volgens de IOB-evaluatie<sup>7</sup> heeft Nederland succesvol bijgedragen aan het bereiken van duurzame ontwikkelingshoofdstukken in handelsakkoorden. Het is mooi dat Nederland hier een koplopersrol heeft gespeeld, maar de huidige hoofdstukken leiden nog niet tot een verandering of impact.

<sup>1</sup> <https://www.ilr.cornell.edu/new-conversations-project/research/social-dialogue-21st-century-project>

<sup>2</sup> <https://sdgs.un.org/goals/goal8>

<sup>3</sup> <https://idvo.org/>

<sup>4</sup> Zie ook de brief van Mondiaal FNV-voorzitter Tuur Elzinga n.a.v. het AIV-advies 'Sociale Bescherming in Afrika' en de Kabinetsreactie: <https://www.fnv.nl/getmedia/b972038a-155c-4c01-8ecd-30a2009118bf/Brief-Sociale-Bescherming-Minister-de-Bruijn.pdf>

<sup>5</sup> <https://www.ituc-csi.org/2021-global-rights-index?lang=en>

<sup>6</sup> Zie ook SER-adviezen [Kansen pakken en risico's beheersen, over de samenhang tussen IMVO en SDG's en Effectieve Europese gepaste zorgvuldigheidswetgeving voor duurzame ketens.](#)

<sup>7</sup> <https://www.rijksoverheid.nl/documenten/rapporten/2022/02/01/bijlage-2-iob-rapport-gedeelde-belangen-wederzijds-profijs-beleidsdoorlichting-bhos-artikel-1>

Voor het maatschappelijk middenveld is nu vaak onduidelijk wat de status en inhoudelijke overwegingen zijn van onderhandelingen over een bepaald handelsakkoord. Pas als het maatschappelijk middenveld vanaf het begin af aan betrokken is, kunnen zij wijzen op de problemen die zij voorzien. Hierdoor worden problemen later voorkomen, wat leidt tot betere handel. De onderhandelingen voor Europese handelsakkoorden kunnen en moeten daarom transparanter, democratischer en inclusiever. Hun impact is te groot om de onderhandelingen in het geheim te laten plaatsvinden zonder consultatie van het maatschappelijk middenveld. **Om hulp en handel effectief te kunnen combineren is het nodig dat Nederland in Europa pleit voor stevige en afdwingbare ontwikkelingshoofdstukken in handelsakkoorden.** Deze hoofdstukken bevatten afspraken die moeten bijdragen aan de ontwikkeling van een land. Op dit moment zijn deze afspraken in de Trade and Sustainable Development (TSD)-hoofdstukken te vaag en is het moeilijk om partnerlanden hieraan te houden. De klachtenmechanismes voor het maatschappelijk middenveld moeten toegankelijker: het lage aantal klachten bij het Single Entry Point op TSD-afspraken maakt duidelijk dat zij nog niet naar behoren functioneren. Als de EU stevig inzet op handel met democratische landen, zal dat in het nadeel zijn voor autocratische gesloten-marktregimes. Daarom heeft de EU ook stevige antidumpingmaatregelen nodig, en meer actie tegen oneerlijke handelspraktijken van buitenaf.

Bij elk handelsakkoord hoort een nationale adviesgroep, ofwel *Domestic Advisory Group* (DAG), bestaande uit bedrijven, maatschappelijke organisaties en vakbonden. Deze DAG's monitoren de uitvoering van de handelsakkoorden en zijn de zogenaamde '*eyes and ears on the ground*'. Zij kunnen bijvoorbeeld waarnemen of er arbeidsschendingen plaatsvinden, zoals het uitblijven van een leefbaar loon. Een gebrek aan slagkracht maakt echter dat zij momenteel hun functie niet goed kunnen vervullen. **Daarom zou Nederland zich in Europa moeten inzetten voor een sterkere positie van deze nationale adviesgroepen.** Vakbonden, bedrijven, kennisinstellingen en ngo's hebben samen aanbevelingen gemaakt hoe dit te verbeteren.<sup>8</sup> Nederland zou zich voor deze aanbevelingen moeten inzetten.

### *Maak robuuste nationale IMVO-wetgeving*

In het coalitieakkoord is afgesproken dat Nederland nationale IMVO-wetgeving invoert. Dit is een doorbraak en een belangrijke stap voorwaarts in het tegengaan van uitbuiting en mensenrechtenschendingen in productieketens van bedrijven. Het is nu zaak dat een effectieve IMVO-wet niet te lang op zich laat wachten. Maak robuuste nationale 'due diligence'-wetgeving in overeenstemming met de OESO-richtlijnen voor multinationale ondernemingen en *UN Guiding Principles on Business and Human Rights*<sup>9</sup> waarbij de zorgplicht voor bedrijven – multinationals, grote bedrijven en ook MKB – geldt voor de hele productieketen. **Met een ambitieuze wet voorkomen we armoede en creëren we stabiele handelsketens.** Dit zal de impact op de ontwikkelingssituatie in productielanden vergroten.

Het is belangrijk om in de wetgeving speciaal aandacht te hebben voor de positie van vrouwen. In de kledingindustrie, land- en tuinbouw en vele andere sectoren is de meerderheid van de werknemers vrouw, en hebben zij de laagstbetaalde banen en lopen meer risico op geweld. In tijden van corona stonden veel van deze vrouwen door uitgestelde orders van de een op de andere dag op straat, waardoor zij vaak in armoede terecht komen.<sup>10</sup> **Zorg daarom voor een genderlens in de**

<sup>8</sup> <https://www.cnvinternationaal.nl/dag>

<sup>9</sup> Zoals de minister het verwoordt in de Kamerbrief over Bouwstenen voor IMVO-wetgeving: 'Het IMVO-beleid van het kabinet heeft als beoogd resultaat dat bedrijven maatschappelijk verantwoord ondernemen in lijn met de OESO-richtlijnen en de UNGP's', zie: <https://open.overheid.nl/repository/ronl-f15dcdf-f6c3-4e14-af92-83dfe5f9e75f/1/pdf/kamerbrief-inzake-bouwstenen-imvo-wetgeving.pdf>

<sup>10</sup> <https://joop.bnnvara.nl/opinies/hoog-tijd-dat-bedrijven-ook-hun-vrouwen-over-de-grens-beter-beschermen>

**IMVO-wetgeving, door bedrijven te vragen om bewust rekening te houden met de specifieke risico's die vrouwen lopen.**

Zorg er ook voor dat multilaterale sectorale samenwerking in die wetgeving een plek krijgt zodanig, dat het maken van IMVO-afspraken in dat verband loont. Samen met werkgevers pleiten de vakbonden voor een goede voortgang van de multi-stakeholdersamenwerkingen zodat bedrijven samen met ngo's en vakbonden de risico's in hun keten kunnen identificeren en aanpakken. **De Kamer heeft eerder in een Kamermotie uitgesproken dat lokale sociaal dialoog hier onderdeel van moet zijn.** Dit zorgt voor duurzamere lokale impact.

### *Consulter maatschappelijke organisaties voor de Afrika-strategie*

Tot slot. In het coalitieakkoord is afgesproken dat er een gerichte Afrika-strategie komt, die beoogt een gelijkwaardige economische ontwikkeling te stimuleren, armoede te verminderen, en mensenrechten te verbeteren. Dit kan alleen als het maatschappelijk middenveld goed betrokken wordt. **Consulter daarom maatschappelijke organisaties en lokale vakbonden voor de Afrika-strategie. Vergeet daarbij niet de jongeren: praat niet over hen, maar met hen.** U schrijft dat "voor specifieke sectoren van de Nederlandse economie een puur handelsbeleid meer op zijn plaats" is. Echter, om een duurzame handelsrelatie aan te gaan, moet er zeker ook oog zijn voor IMVO en dus de mogelijke impact op mensen- en arbeidsrechten.

Wij hopen dat u deze punten ter harte neemt bij het opstellen van de nieuwe beleidsnota. Mocht u vragen hebben dan gaan wij hier uiteraard graag op in, ook als u deze voorafgaand aan ons gesprek op 11 mei wilt stellen. Wij kijken uit naar deze kennismaking en wensen u veel succes met alle urgente internationale ontwikkelingen die momenteel spelen in uw portefeuille.

Met vriendelijke groet,



Piet Fortuin

Voorzitter CNV



Tuur Elzinga

Voorzitter FNV

Voorzitter Mondiaal FNV

cc.

- Steven Collet, directie Duurzame Economische Ontwikkeling, ministerie van Buitenlandse Zaken
- Hannah Tijmes, Internationale Marktordening en Handelspolitiek, ministerie van Buitenlandse Zaken
- Kitty van der Heijden, Internationale Samenwerking, ministerie van Buitenlandse Zaken